

րեան զար բաժնուած զանազան դասակարգերու և յառաջագիմութեան կենդանական և բուսական թագաւորութեան և հանածոյից առատութեան:

Մեր տկար դատողութեամբ, կը թուի որ մեր Արաքսն և Մասիսն, Հայաստանի բարձրաւանդակոյն, այս դարուն երբ ծովերու ջրերն զեռ համապարփակ ծածկէին հողագունդս, սկսան բարձրանալ ծովի մակերեսոյթէն վեր և կազմեր են հսկայ մի կղզի. ընդ նմին և ի նոյն ժամանակի բարձրացել են մեզ մօտիկ կովկասեան լեռնաշղթայն և Պարսկաստանի մեզի սահմանակից լեռներն, կեդրոն ունենալով ջան զՄասիս բարձր Սաւալան լեռն: Մինչդեռ մեր հարեան երկիրներն զեռ ջրի տակն էին, հիւսիսէն Ռուսաստանն մինչեւ Ուրալեան լեռնաշղթան, Պարսկաստանի հիւսիսային և հարաւային կողմն Միջագետք և Փոքր Ասիոյ մի մասն:

Սոցա առաջին լեռներն են մեր երկրի կեդրոնի վրայ, զուտ հրաբխային ժայռերէ և հրաբխային պատառուածքներէ կազմուած. ներքին ոյժն կողպապատու աւելով նախկին ժայռերն ուրիշ հրածին նիւթերու խառնուրդով նոր շերտեր աւելացնելով առաջինների վրայ: Գիտութեան անդունդի բերանը հասած, կանգ առնենք միայն Արաքսածու վրայ խորհրդածելու, մեր տեսած բաները ներկայացնելով, որով յուսամ մօտեցած լինենք արդարացնելու մեր կարծիքն թէ՛ Արաքսն Սիւրբեան ժամանակի զործ է. ուստի նախնական անդամիկ լեռներուց այն երկրին՝ յորում Ս. Գիրք երկրաւոր դրախտն պիտի դնեն, հակառակ շարք մը գիտնականներու և թուրքականներու, որոնք տղայամտութիւն համարին հին իմաստութեան և մեզի թողած թանկագին զանձներն: Մենք պէտք է սեփականենք և այնու պարծենանք, հակառակորդներն զրաւոր և պատմական փաստ չունին բաց ի ինքնաշնչումէ: Մինչ ճշմարիտ գիտութիւնը համաձայն ընթանում է Ս. Գրքին հետ:

Հ. Գ. ՆԱԱԳԵՏԵԱՆ

Գ Ր Ա Կ Ա Ն

ՄԱՐԻԱ ՍՏԵԼԼԱ

ՎԵՐՋԱՐԱՆ ՀԻՆ ՀԵՔԻԱԹԻ ՄԸ

(Ամտաոքիմ մէջ քննարկող Գեղուհիմ)

Անտառին վարդ ու բարեբաստ Գեղուհին Զարկաւ ձեռքերը եւ կանչեց. — Բերենիկ, Ազամանդիկ, Կարիկ, Էլզա, Դայնկիկ, Շուտ ըզգեստներս ու զուլպաներս բեր ինծի:

Ո՛ր է իմ պինձ կամարըս զուտ ոսկիէ. Ես սամոյրէ չքնաղ բանկոն մը կ'ուզեմ, Այն միւս որդան կարմիրը, ոչ թէ կապոյտն: Եւ ո՛ր են իմ ազգականներս սիրուն:

Մեր հայրն էլա՛մ քունէն: (Կարիկ, կոնկէ հոս): Որսին եղջիւրը չեմ լըսեր. այս ժամուն Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ զեռ ամէնքը պառկին: Ո՛հ, ասկէ վեր անտառն ի՞նչ խիտ կ'երեւայ:

Ու դուք, դուք միշտ իմ ծունկերուս առջեւ էք, Իշխան, եւ ինձ կը նայիք պիշ այն աջքով, Որմէ կարծես թէ պիտո՛ւ արցունք մը ժայթքէ: Իմ երագիս փեսան, ես ձեզ կը ճանչնամ:

Եւ ձեր դողէն սիրտըս ահա կը դողայ... Ո՛հ, ուզք ելէք, ուզք ելէք իմ քաղցր տէրս, Կամ պիտի թաղ մեծ քաղցրութեան մէջ չիկնոտ երագին մէջ արդ իսկ մասնի դըրած հարսն: —

— Աղուոր, ձեր ձայնն հեռունէն ինձ կը հասնի, Եւ սակայն ես բռնեմ եմ ձեր ձեռքերէն: — Ի՛նչ դիւթութիւն է այս, ո՛վ իմ թագաւորս. Եթէ նորէն ննջեմ՝ զարթնուլ կը բազմամ:

Ո՛վ բերաւ ձեզ այս ճամբաները զաղտի: Քանի՞ փարսաքի ըրիք: Հերմակ ունիք դէմք Կետակի պէտ: Ըտէք, ըտէք. Գոփրե՛տն էք, Թուր մեր սուրը թագաւորին, արդ իսկ, արդ

Վերադարձած դէպ ի քաղաք Բարիզ: Դուք որ Թուրքին դէմ շուշաններն յաղթական Լուդովիկոսի անունով... Ինչ ունիք դուք. Արցունքիդ մէջ ժըպիտ մ'ահա կը ծաղկի: —

— Աղուոր, Աղուոր, ձեզ կ'ունկնդրեմ ընկզմած: Մեռած է հինգ հարիւր տարի է Լուդովիկոս Եւ շուշաններն արիւնքաւոր կը բերեմ, Մանգաղն արդէն իսկ կը հնձէ մարգին մէջ:

Ֆրանսայի մեր գիշերներուն մէջ կապոյտ
կը հրոսէին Անվարտիներ, հրծիգներ,
հողեր ճամի շուրջը գունդ գունդ կը հոսի.
Ի՞նչ քան. — Արիւն. — Արիւն... ո՞վ գէր սիրելի,

կը մոռնիմ: Ո՛ր է հայրս, ո՛ր եղբայրներս: —
— Ատակոմբի լիբրմենուն մէջ ճերմակ
կը քընանան հանգարտ: — Ու դեռ ըսպիտակ
ջեղան մագերս... — Քընացաք, իմ սիրելիս,

Միշտ քընացաք: Համբոյրս ձեզ արթնցուց: —
— Եւ զարգարուած եմ ես ինչպէս հանդէսի.
Հարսանական քողը գլխուս վրայ ունիմ.
Ձիս մուրցուց սիրոյ դեղն, արդ կը յիշեմ:

Քաղցր սիրոյ դեղն: Աւելի քաղցր՝ երազն.
Աւելի քաղցր համբոյրս որ զիս կ'արթնցնէ,
ջերիքն էին այն յիթուները սիրուն: [էք:
Բայց ո՞վ էք դուք: Ո՞չ, դուք, այո՛, Սպասուածն

Դուք էք անի՛ որ երազներ հետն առած
իրիկուան դէմ ճամբայ ելաւ: Շրջեցաւ
Յիմարութեան դղեակներուն մէջ մուրս...
Անունը ի՞նչ կ'արժէ: Սպասուածը դուք էք: —

— Աղուոր, Աղուոր, երազներու նկերութեամբ
Այո՛ իրկունն ելայ ճամբայ. շրջեցայ
Յիմարութեան դղեակներուն մէջ մուրս:
Եւ զիս իբրեւ քող մը ձենէ կը բաժնէ

ԺԱՄԱՆԱԿ: Ո՛չ, ի՛նչպէս այն մեծ խօշիւնէն
Նախճիրներու, այն կախարդիչ անտառէն
Պիտի կրնամ ձեզ անցնել, քաղցր իմ սէր:
Մերթ անհամբեր կ'այրիմ ես, մերթ կ'ստոյիմ:

Ի՛նչպէս պիտի տանիմ ես ձեր այրուածին
Որ չերեւայ գիմակաւոր խումբ մ'յիմար.
Հոն մինչեւ իմ տունըս թողուած ու լքուած,
Ուր որ Ռուսոյ կը կարդան իմ եղբայրներս: —

— Եւ արդ ուրեմն, հոս կեցեք, իմ սիրելիս:
Երազեցեք հոս այս ոսկի մահճին վրայ:
Ողջերը թող զիրար ձրճեն ցրցըտեն,
եղէք, ու ես ձեր քով պիտի երկնանամ: —

— Աղուոր, Աղուոր, այո՛, քնանա՛ք, երազե՛ք:
Դուք արեւմուտք չունիք. ես ձեզ կը սիրեմ:
Թող ճիւղ ճիւղի վերայ գոցոյի վերանիս
Անտառն, ու թող օրը սահի անվախճան: —

Այսպէս անոնք ուրախ զուարթ քընացան:
Եւ անոնց շուրջը ծաղիկներն անցին
Ու մամուռներն, եւ բոյրերով թոյներով
Ահաւասիկ լեցուեցաւ դրախտը կանաչ:
Թրգմ. Հ. Ա. ՂԱԳԻՅԱՆ

ՈՒՒՏԱՒՈՐՆԵՐԸ

(Տ. ԲԵ)

Ուխտաւորներ էին անոնք:

Նստած վանքի « վեհարան »-ի լայնշի
պատուհաններէն մէկուն մէջ կը դիտէի
անոնց մուտքն ու անցքը շարան շարան:
Մանուկ, պսպոր, պատանի, երիտասարդ,
կոյս, նորհարս, ծեր ու պառաւ, մէկ խօս-
քով՝ Մշոյ շինականը տարիքի ու սեռի
իւր թուր ներկայացուցիչներով, վանք կը
թափէին, կատարելու համար Ս. վարա-
զայ տօն և ուխտ:

Ուխտ ունէին բոլորն ալ:

Ուխտներն էին կատար:

Ինչ ուխտ կրնային ունենալ, սակայն,
այդ պարզմիտ գեղուկները, որոնք կ'ը-
սես իրենց նախշուն ու զոյնզոյն շորերն
էին եկեր ցուցադրել Մուրատաւորի մեծ
բակին մէջ: Ուխտի օր մը հրաշալի է:
Ինչքան զուարթ են դէմքերը, հակառակ
այն ցաւի ստուերին՝ որով ճողալուած
են անոնք և ուսկից աւելի դիթական ջը-
նորհ մը կ'արտափայլի: Գոհունակ նայ-
ուածքներ՝ ուր բարեպաշտիկ սրտի մը խա-
ղաղութիւնը կը ծովանայ: Ահաւորներու-
թիւն մը սակայն կը խլտի ընդհանուր
արտայայտութեան մէջ՝ որ խտացումն է
անոնց հոգեկան յուզումներուն ու տազ-
նապներուն: Սրտերու համադրութենէն ծը-
նած ներդաշնակութիւնն է այն՝ Հազար
շեշտեր, հազար գիծեր այն հազար աչ-
քերուն մէջ՝ ուր Յեղը իւր ժպտի հազար
եղանակաւորութենն ունի: Աստուած մի-
այն կրնայ կարգաւ անթերի՝ ինչ որ այդ
վիշտերն ու զիծերը կը զրեն անանուն
տառերով: Աստուծոյ ոսկեմատենը, ո՞վ
կրնայ վերլուծել զայն:

Բայց զուարճալի էր զանոնց դիտելը:
Կը տեսնէի բնազդական շարժումները
պտտիկներուն՝ որ անշուշտ անցեալ տար-
ուայ խաղ ու պարերու վերլիշումներով
էին խանդավառ: Ունէին անոնք ալ ի-
րենց ուխտերը, այդ փոքրիկ սրտերը, այդ
չբացուած կողմները:

« Միմ պիտի վառեմ, միմ, մուրատաւ...

